

Heideverbinding Spanderswoud en de das

Datum: 28 september 2011
Rapport: 2011.29
In opdracht van: Goois Natuurreservaat

Heideverbinding Spanderswoud en de das

September 2011

Auteurs:

J.B.M. Thissen & R.M. Koelman

In opdracht van:

Goois Natuurreservaat

Productie:

Steunstichting VZZ

Postbus 6531

6503 GA NIJMEGEN

e-mail: info@zoogdiervereniging.nl

website: www.zoogdiervereniging.nl

Zoogdiervereniging Rapport 2011.29

Rapport nr.: 2011.29
Datum uitgave: 28 september 2011
Titel: Heideverbinding Spanderswoud en de das
Auteur: drs. J.B.M. Thissen & R.M. Koelman
Aantal pagina's: 15
foto kaft © Richard Witte van den Bosch
Project nr.: 2011.110
Projectleider: drs. J.B.M. Thissen

Naam en adres Goois Natuurreservaat
opdrachtgever: Postbus 1001
1200 BA Hilversum

Referentie opdrachtgever: overleg met het hoofd terreinbeheer, Poul Hulzink op 5 september 2011

Akkoord voor uitgave: ir. S.J. Vreugdenhil, teamleider
Status uitgave: Eindrapport

Dit rapport kan geciteerd worden als:

J.B.M. Thissen & R.M. Koelman 2011. Heideverbinding Spanderswoud en de das. Rapport 2011.29. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

De Steunstichting VZZ, onderdeel van de Zoogdierverseniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdierverseniging. Opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Zoogdierverseniging

Niets uit dit rapport mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Zoogdierverseniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Probleemstelling.....	7
1.3	Doelstelling	7
1.4	Dankwoord.....	7
2	Het voorkomen van de das.....	8
3	Advies.....	12
4	Bijlage : Waarnemingen per 31 aug. 2011	14

1 Inleiding

Het Goois Natuurreservaat heeft de Zoogdierverseniging gevraagd om advies uit brengen voor de aanpassing van een uitvoeringsplan voor de aanleg van een heideverbinding, om risico's voor in het plangebied aanwezige dassen te voorkomen.

1.1 Aanleiding

Het Goois Natuurreservaat is gestart met de voorbereidingen om een heideverbinding in het Spanderswoud¹ te realiseren. Deze verbinding moet warmteminnende dieren zoals reptielen en vlinders de mogelijkheid bieden om, via open plekken in het Spanderswoud, van de Fransche Kampheide (ten noorden van de Franse Kampweg) naar het heideveldje De Snip te komen. Vanaf daar ligt er dan via de Natuurbrug Zanderij Crailoo weer een koppeling met de Bussummer- en Westerheide.

De heideverbinding Spanderswoud is opgenomen in de 'Beheersvisie en beheerplan 2010-2019' van het Goois Natuurreservaat. Het doel van dit project is het ontwikkelen van een open, landschappelijke en ecologisch ingerichte overgang van het Gooi naar de Vechtstreek. Hieronder valt de aanleg van faunapassages en het omvormen van bos naar meer natuurlijk bos, halfopen bos en heide.

Dergelijke ecologische verbindingen zijn van groot belang voor het behoud van de natuurlijke rijkdom in 't Gooi. Het dicht beboste en donkere Spanderswoud vormt nu een barrière voor veel 'heidedieren' en daarom zullen er bomen en struiken worden verwijderd zodat zich daar heideveldjes of schraalgraslandjes kunnen ontwikkelen. De monumentale beukenlanen en oude hakhoutwallen worden zorgvuldig gespaard. Dit geldt ook voor karakteristieke bomen of bomen waarin roofvogelnesten of holtes voor vleermuizen zitten. In de bosranden rond de open plekken wordt gedund zodat er geleidelijke en natuurlijke overgangen tussen het bos en de open plekken ontstaat. Het is bekend dat juist in deze overgangszones van halfopen bos veel verschillende plant- en diersoorten zich thuis voelen.

¹ Niet te verwarren met het gelijknamige terrein van Natuurmonumenten, dat verder westelijk ligt in de landgoederenzone bij 's-Graveland.

Om de ontwikkeling van de heidevegetatie te stimuleren zal het bosstrooisel worden verwijderd. De ervaring is dat na enkele jaren heideplanten uit nog aanwezig heidezaad opgroeien. Zeker omdat op meerdere plekken in het Spanderswoud restanten te vinden zijn van de voormalige heide die hier vroeger heeft gelegen. Op een kaart uit 1858 bestond het Spanderswoud nog voor de helft uit heide.

Het verwijderen van de struiken, bomen en de bosstrooisellaag start naar verwachting in september 2011. Voor het broedseizoen van 2012 moeten de werkzaamheden zijn afgerond.

Bij het bepalen van de 'route' van de heideverbinding door het Spanderswoud is vooral gekeken naar de bospercelen waar in het verleden houtproductie heeft plaatsgevonden. Deze percelen, die bestaan uit Douglas, Japanse lariks, Corsicaanse- of grove den, zijn wat natuurwaarden betreft veelal minder waardevol en leveren vaak een belemmering op voor de natuurlijke bosontwikkeling. Door juist hier de verbindingzone aan te leggen wordt een bijdrage geleverd aan de verhoging van de biodiversiteit.

Het vrijstellen van beukenlanen, loofboomsingels en eikenhoutwallen vindt plaats om deze oude structuren veilig te stellen en de levensduur ervan te vergroten. Ze zijn in het verleden door de mens aangelegd en zijn cultuurhistorisch en wat betreft natuurwaarde van betekenis. Veelal grenzen deze lanen, loofboomsingels en houtwallen aan naaldbos van douglas, grove den en lariks. Hierdoor komt de groeirimte van deze loofboomstructuren in de knel. Voor het voortbestaan ervan is het noodzakelijk ruimte te creëren en de nodige bomen in de aangrenzende bosvakken te verwijderen.

1.2 Probleemstelling

De Marterwerkgroep Gooi- en Vechtstreek heeft het tracé van de geplande heideverbinding en omgeving onderzocht op aanwezigheid van dassen en hun burchten en andere dassensporen. De werkgroep heeft daarbij ontdekt dat 4 tot 7 dassen in het geplande tracé vaste rust- en verblijfplaatsen hebben, in de zin van de Flora- en faunawet. Ongewijzigde uitvoering van het plan kan daardoor in strijd zijn met de wet.

1.3 Doelstelling

De kern van dit rapport is een advies aan het Goois Natuurreservaat hoe de geplande heideverbinding aangepast kan worden, zodat risico's voor de gunstige staat van de instandhouding van de das in het gebied geheel vermeden worden.

1.4 Dankwoord

De Marterwerkgroep Gooi- en Vechtstreek wordt bedankt voor het uitvoeren van de dasseninventarisatie (Koos van Berkel, Wim Borsje, Koen Frantzen, Rog Heins, en Jaap Postma) en het meedenken over een oplossing (Augje Visser, Wim Borsje en Koen Frantzen).

2 Het voorkomen van de das

De das heeft zich enkele jaren geleden gevestigd in het Spanderswoud, mogelijk in 2006. In dat jaar werden in het kader van de aanleg van de Natuurbrug Zanderij Crailoo de eerste sporen van dassen aangetroffen in het gebied.

Waarschijnlijk waren de eerste dassen afkomstig van de groeiende populatie tussen Hollandsche Rading, Loosdrecht en Baarn². Deze groeiende populatie kan zich in noordelijke richting in principe westelijk of oostelijk langs de stad Hilversum uitbreiden. Aan de westzijde ligt echter het Hilversumsch Kanaal, als een flinke barrière. De voor dassen meest geschikte route naar het Spanderswoud ligt oostelijk van Hilversum en komt daarmee bij de Natuurbrug Zanderij Crailoo uit.

De Marterwerkgroep Gooi- en Vechtstreek - Onderzoeksgroep Spanderswoud (bestaande uit de vrijwilligers Koos van Berkel, Koen Frantzen, Rog Heins, Jaap Postma en Wim Borsje) is op verzoek van het Goois Natuurreservaat begin mei 2011 een onderzoek gestart naar dassensporen in het Spanderswoud.

Een meer uitgebreid overzicht van een aantal dassensporen staat in de bijlage van dit advies vermeld.

Holen/burchten

Het plangebied is – in linie lopend – zorgvuldig afgezocht op holen/burchten. Er zijn er in totaal 11 gevonden (zie bijlage).

Als de vaknummering van het Uitvoeringsplan wordt gebruikt, dan is de ligging van de holen / burchten als volgt:

- in vak 1: géén burchten
- in vak 2/3: B8 en B9
- in vak 4: géén burchten
- in vak 5: B4, B5, B6 en B7

² Zie voor een beschrijving van deze populatie: Vink, H.J., R.C. van Apeldoorn & H.G.J. Bekker 2008. Defragmentation measures and the increase of a local badger population at Eindegooi, the Netherlands. Lutra 51(2): 75-86.

- in vak 8: géén burchten
- in vak 10: B10
- in vak 12: B11 en B12
- in vak 13: B13 en B14.

Per hol/burcht is een inschatting gemaakt of deze nog in gebruik is. Hiervoor zijn de onderstaande criteria gehanteerd:

- de stortberg is kaal of begroeid;
- er zijn dassenharen bij de opening(en) te vinden;
- in de hol-opening geplaatste takjes worden omver gelopen;
- overige actuele sporen van bewoning, bijv. prenten.

Begin augustus kreeg de werkgroep 2 holen/burchten in beeld met een nog volledig of grotendeels kale stortberg (B11 en B10). Daar zijn toen camera's bij opgesteld en deze hebben fraaie opnames van dassen opgeleverd.

Dassenburcht B11

Gelegen in vak 12 van het plangebied. Burcht met 1 pijp met een grote doorsnede. Er is een grote, vrijwel kale stortberg en er zijn 3 dassenharen gevonden.

Op 14 augustus 2011 is een camera geplaatst, met als resultaten:

- 16 aug. 2.26 u – een 10 sec. video van een das voor het hol die er weer in terug duikt.
- 16 aug. 2.27 u – een 10 sec. video van 4 spelende dassen op de stortberg voor het hol.

Door Hans Vink zijn deze dassen beoordeeld als mogelijke jongen uit het jaar 2010. Nadien – tot 3 september 2011 – heeft de camera op deze plek geen nieuwe beelden opgeleverd.

Dassenburcht B10

Op een afstand van ca. 250 m hemelsbreed van B11 is B10 gelegen en wel in vak 10 van het plangebied. Ook hier gaat het om een burcht met 1 pijp, met een grote doorsnede. Er is een forse, vrijwel kale storthoop aanwezig.

De camera's die op 31 juli 2011 zijn geplaatst, lieten het volgende zien:

- 16 aug. 1.40 u - video van 3 dassen op en bij de stortberg.
- 18 aug. 1.32 u - video van 2 dassen op en bij de stortberg.
- 2 sept. 23.40 u – video van 2 dassen op en bij de stortberg.

Er is nog geen beeldinformatie beschikbaar van dassen die de burcht ook in- of uitgaan. Behalve dassen, is ter plaatse ook een vos op de video gezet. De burcht is zeker in gebruik, want takjes geplaatst in de hol-opening worden altijd omver gelopen. Op circa 15 m vanaf B10 is een mestputje (L3) aangetroffen.

Betekenis van dassenburchten B11 en B10

De burchten B10 en B11 zijn in ieder geval tenminste bijburchten. Beide burchten staan uit 1 pijp. Slechts zo nu en dan worden er dassen bij gesignaleerd; echter niet vaak genoeg om van een (jonge) hoofdburcht te kunnen spreken. Omdat het hier gaat om een recente vestiging van de das, is het mogelijk dat B11 of B10 naderhand alsnog worden uitgebreid met meer pijpen.

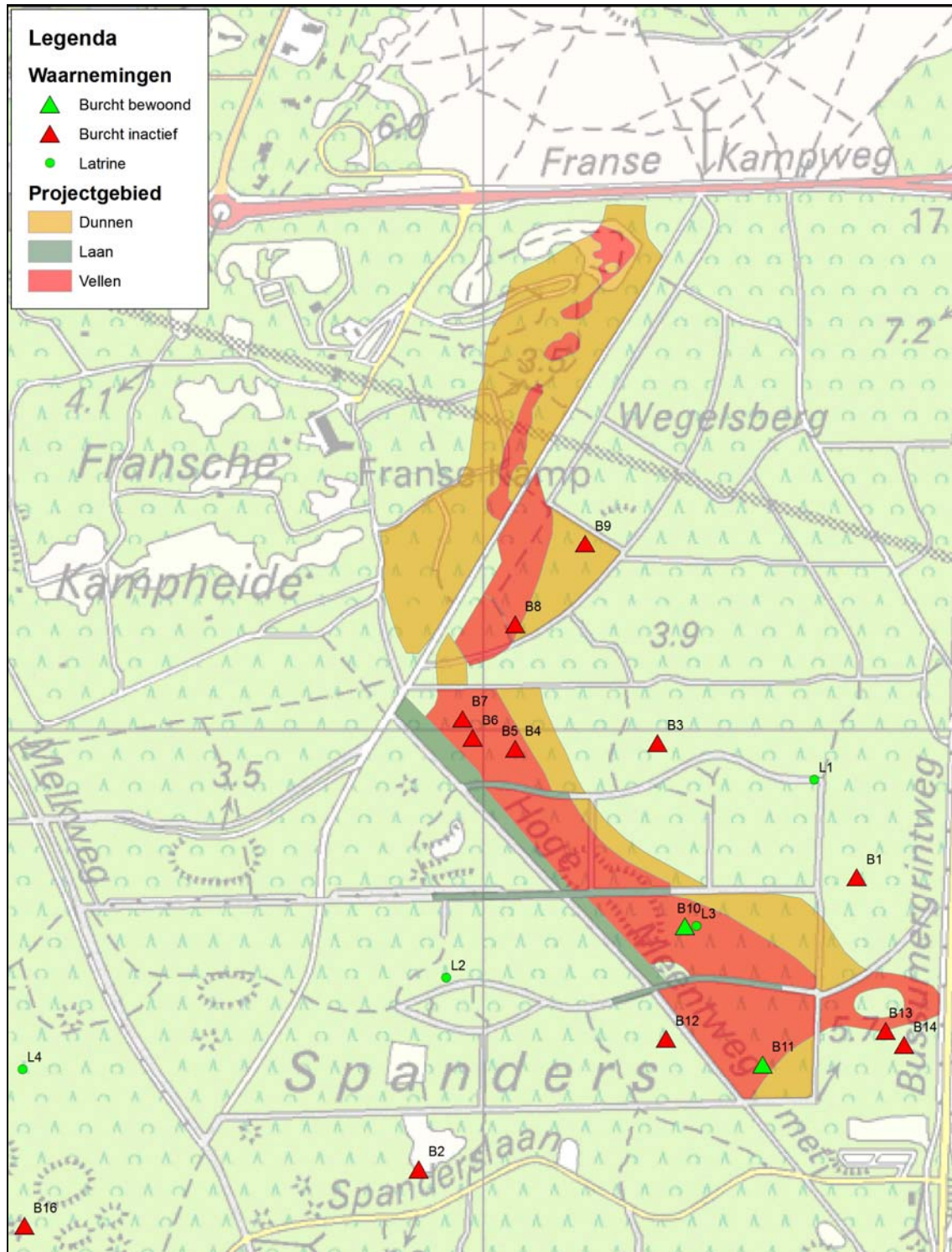
Het is natuurlijk ook mogelijk dat elders in het Spanderswoud nog minstens een hoofdburcht voorkomt. Tot nu toe is er echter nog geen belopen hoofdburcht aangetroffen. Verder onderzoek zal hierover duidelijkheid moeten geven.

De dassen in het gebied hebben zich vermoedelijk nog niet definitief op één locatie (lees: vaste hoofdburcht) gevestigd. Wel is het zo dat de burchten B11 en B10 zich bevinden in relatief dicht beboste terreingedeeltes. Hierdoor hebben deze locaties een duidelijke meerwaarde boven andere terreingedeeltes met een meer open bebossing. De kans op verstoring door recreanten is hier veel kleiner dan elders in het - druk bezochte - gebied. Verplaatsing van de dassen naar andere locaties in het gebied ten behoeve van de geplande inrichtingsmaatregelen is vanuit voorgaande dan ook minder wenselijk.

Mestputjes van de das

In het plangebied zelf is nog maar éénmaal een mestputje gevonden (L3 – zie de bijlage) en wel in vak 10 dicht bij burcht B10 (zie de bijlage). Wel zijn een serie mestputjes (L1, een echte latrine) ten oosten en een enkel mestputje (L2) ten westen van het plangebied aangetroffen.

Op locatie L1 stonden in de zomer van 2011 gedurende ruim 2 maanden camera's opgesteld. Deze leverden uitsluitend beelden van reeën, vossen en konijn op. De L1-latrine werd ook niet meer gebruikt. Onverwacht – eind augustus, toen de camera's al waren weggehaald – bleek er op deze plaats toch weer een nieuw gevuld mestputje te zijn bijgekomen.

Figuur 1. Dassenburchten, mestputjes en de geplande inrichtingsmaatregelen voor de heideverbinding in het Spanderswoud.

3 Advies

Vanwege het specifieke belang van de burchtlocaties B11 en B10 wordt aanbevolen deze locaties bij de herinrichting te handhaven en niet in te zetten op verplaatsing van de dassen naar locaties elders in het gebied.

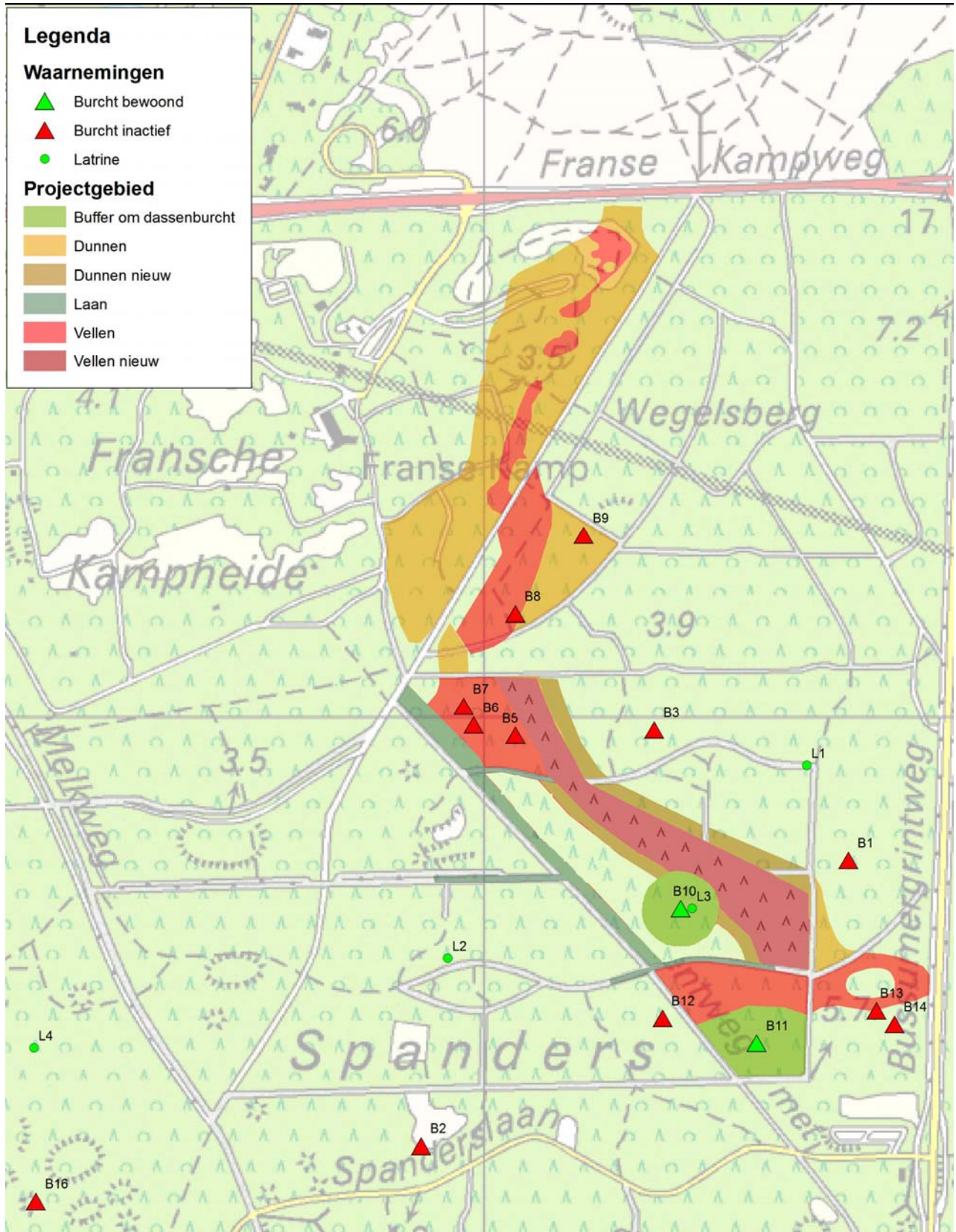
Dassenburcht B11 ligt in de zuidpunt van de volgens huidig plan te vellen opstand in vak 12. Bescherming van deze burcht is goed mogelijk door de contour van de te vellen opstand in noordelijke richting op te schuiven (rondom de burcht bos handhaven over een afstand van tenminste 50 meter) en de voorgenomen dunning geheel achterwege te laten.

Burcht 10 ligt even ten westen van het midden van vak 10 en vormt een struikelblok voor het Uitvoeringsplan. De oplossing hier is om de heidecorridor in zijn geheel in noordoostelijke richting te verplaatsen. Het bosperceel rondom de burcht blijft gehandhaafd. Aan de oostkant dient een bufferzone te worden gecreëerd over een afstand van tenminste 50 meter van de burcht.

De werkzaamheden kunnen een verstoring voor de aanwezige dassen veroorzaken. Deze verstoring is echter van tijdelijke aard en zal, wanneer een aantal richtlijn wordt gevolgd, geen impact hebben op de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaatsen. Bij de uitvoering van de werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de verstoringgevoeligheid van dassen. Zeker het werken met zware machines en graafwerkzaamheden is goed voelbaar voor de onder de grond slapende dassen. Geadviseerd wordt daarom om de werkzaamheden buiten de kwetsbare periode voor de dassen uit te voeren, in de maanden oktober t/m januari. In deze periode zijn dassen minder actief en brengen ze meer tijd door in de hoofdburcht, die (nog) niet in het plangebied is aangetroffen. Vanaf februari/maart worden de jongen geboren, zodat verstoring dan zekerheidshalve dient te worden voorkomen. Het is raadzaam om de zone waarin niet mag worden gewerkt tijdens de werkzaamheden te markeren. Ook afvoerroutes dienen op minimaal 50 meter afstand van de burchten te blijven.

Verder wordt aanbevolen om de bospercelen met daarin de burchten moeilijk toegankelijk te maken voor mensen en vooral (loslopende) honden. Dit kan bijvoorbeeld door takkenrillen en gekapte bomen te laten liggen en hier geen fiets- of wandelpaden aan te leggen.

Het voldoen aan de beschreven adviezen leidt er toe dat de uitvoering van de heidecorridor niet tot een wezenlijk risico leidt voor de staat van instandhouding van de dassenpopulatie in het plangebied en dat de functionaliteit van de burchten wordt gehandhaafd. Hiermee wordt een overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet voorkomen.

Figuur 2. Aangepaste uitvoeringsmaatregelen.

4 Bijlage : Waarnemingen per 31 aug. 2011

B 1: Hol – 1 pijp.

Stortberg begroeid, geen activiteit?

B 2: Hol – 1 pijp. Op heideveldje nabij struiken.

Stortberg ontbreekt? Grote opening. Geen activiteit?

B 3: Burcht – 4 of 5 pijpen. In dennenbos.

Stortbergen begroeid. Grootte openingen varieert. Geen activiteit?

B 4: Burcht – 3 pijpen. In larixbos.

Stortbergen grotendeels begroeid. Grootte openingen varieert. Geen activiteit?

Stokjes in openingen geplaatst.

B 5: Hol – 1 pijp. In larixbos.

Stortberg klein. bedekt met larixnaalden van najaar 2010. Opening klein.

Een konijnenhol?

B 6: Burcht – 3 pijpen. In larixbos.

Stortbergen grotendeels begroeid. Grootte openingen varieert. Geen activiteit?

B 7: Burcht – 3 pijpen. In larixbos.

Stortbergen begroeid. Geen activiteit?

B 8: Burcht - 3 pijpen. In larixbos.

Stortbergen begroeid. Geen activiteit?

B 9: Burcht – ca. 8 pijpen. In larixbos.

Fraaie grote burcht. Stortbergen begroeid. Grootte openingen varieert.

Geen activiteit?

B10: Hol – 1 pijp. In douglassparrenbos.

Hoge vrijwel kale stortberg, die excentrisch t.o.v. de opening ligt.

Duidelijk redelijk recent gegraven. Opening groot. Hol is bewoond.

Op 3 verschillende nachten in augustus zijn 2 of 3 dassen op en nabij de stortberg op de gezet. Idem dito een vos (zie verslag).

B11: Hol – 1 pijp. In gemengd bos.

Grote vrijwel kale stortberg,

Duidelijk recent gegraven. Opening groot. Bij de opening zijn 3 dassenharen gevonden.

In gebruik als dassenburcht (zie verslag).

B12: Hol – 1 pijp. In gemengd bos.

Op stortberg groeit mos. Grote opening. Geen activiteit?

B13: Hol – 1 pijp. In gemengd bos.

Stortberg begroeid. Opening niet zo groot.

B14: Hol – 1 pijp. In gemengd bos.

Stortberg begroeid. Opening niet zo groot.

Als de vaknummering van het huidige Uitvoeringsplan Spanderswoud / Kamphoeve wordt gebruikt, dan liggen

- in vak 2 / 3: B8 en B9

- in vak 5: B4, B5, B6 en B7

- in vak 10: B10

- in vak12: B11 en B12

- in vak13: B13 en B14

De niet genoemde B-nummers liggen buiten het gebied van het Uitvoeringsplan.

Latrines

L1: GPS 52.253248 gr. N / 5.159095 gr. E (3 +1 stuks – zie verslag).

L2: GPS 52.250939 gr. N / 5.152180 gr. E (1 stuks)

L3: GPS op ca. 15 m ten oosten van B10. (1 stuks)

Opmerkingen.

* De locaties van B1, B4, B5, B6 en L1 zijn aangewezen door Lubbert Eendhuizen – IVN Hilversum.